

Łukasz Lewkowicz*

NIEZAANGAŻOWANY OBSERWATOR? SŁOWACJA WOBEĆ INICJATYWY TRÓJMORZA (2015–2024)

Streszczenie

Inicjatywa Trójmorza (*Three Seas Initiative*, 3SI) to stosunkowo nowy format współpracy regionalnej w Europie Środkowej skoncentrowany na współpracy ekonomicznej. Od początku w jego skład wchodzi Słowacja, która zalicza się jednak do grupy najmniej zaangażowanych we współpracę trójmorską państw uczestniczących. Jest to uwarunkowane wieloma czynnikami międzynarodowymi i wewnątrzpaństwowymi. Bratysława przede wszystkim nie widzi w 3SI żadnej wartości dodanej i stawia w swoim rozwoju regionalnym przede wszystkim na fundusze UE. Format jest także postrzegany jako wymierzony w jedność UE i przeciwwaga dla dominacji Niemiec. Szansę na zmianę stanowiska władz słowackich stanowi nowa administracja amerykańska Donalda Trumpa i jej podejście do 3SI. Podobnie nową politykę wobec formatu może prowadzić obecny prezydent Słowacji Peter Pellegrini. W artykule przedstawione zostały uwarunkowania funkcjonowania Słowacji w 3SI w latach 2015–2024, podmioty państwowe i eksperckie zajmujące się współpracą trójmorską, dyskurs publiczny o 3SI i najważniejsze projekty z udziałem strony słowackiej. Podjęta została również próba odpowiedzi na pytanie o przyczyny dystansowania się Słowacji od tego formatu współpracy regionalnej i możliwości przełamania tej niechęci.

Słowa kluczowe: Słowacja, Inicjatywa Trójmorza, 3SI, Via Carpatia

Wstęp

Inicjatywa Trójmorza (*Three Seas Initiative*, 3SI) stanowi stosunkowo nowy format współpracy regionalnej w Europie Środkowej zainicjowany w 2015 r. przez prezydentów Polski i Chorwacji. W jej skład wchodzi aktualnie 13 państw regionu, będących jednocześnie członkami Unii Europejskiej (Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Grecja, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia i Węgry). Formacja 3SI jest przykładem dyplomacji wielostronnej realizowanej przez

* Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, e-mail: lukasz.lewkowicz@poczta.umcs.lublin.pl, ORCID: 0000-0002-0129-785X.

głowy państw. Inicjatywa ma charakter ekonomiczny, a jej głównym celem pozostaje rozwój infrastruktury energetycznej, transportowej i cyfrowej w regionie. W ostatnich latach zauważalne jest jednak poszerzanie się zakresu podmiotowego i przedmiotowego działalności trójmorskiej. Coraz większą rolę odgrywają rządy państw inicjatywy, jednocześnie wzmacnia się komponent biznesowy, samorządowy, naukowy i ekspercki. Strategiczne znaczenie dla funkcjonowania 3SI mają także aktorzy zewnętrzni mający status obserwatora lub partnera uczestniczącego (m.in. USA, Komisja Europejska, Niemcy, Japonia, Ukraina).

Dekada od powstania inicjatywy stanowi przyczynek do analizy krytycznej funkcjonowania tego formatu. Z tego powodu na uwagę zasługuje studium przypadku Słowacji jako państwa podchodzącego do 3SI z dużym dystansem. Jak na razie zaangażowanie Słowacji w Inicjatywę Trójmorza pozostaje nieznaczące. Z tego powodu dyskurs publiczny dotyczący 3SI ma w tym państwie znaczenie marginalne i ogranicza się do nielicznych wypowiedzi polityków i analiz eksperckich. Słowacy podchodzą do tego formatu pragmatycznie i w tym momencie nie widzą wartości dodanej związanej z zaangażowaniem się w Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza (*Three Seas Initiative Investment Fund*, 3SIIF). Bratysława chce utrzymania prounijnego charakteru Inicjatywy Trójmorza. Na zmianę stanowiska Bratysławy może wpłynąć zwiększone zaangażowanie w inicjatywę administracji prezydenta Donalda Trumpa w USA. W artykule przedstawione zostały uwarunkowania funkcjonowania Słowacji w tejże inicjatywie w latach 2015–2024, podmioty państwowe i eksperckie zajmujące się współpracą trójmorską, dyskurs publiczny o 3SI i najważniejsze projekty z udziałem strony słowackiej. Podjęta została również próba odpowiedzi na pytanie o przyczyny dystansowania się Słowacji od tego formatu współpracy regionalnej i o możliwości przełamania tej niechęci. Podano analizie najważniejsze słowackie dokumenty dotyczące polityki zagranicznej, opublikowane na Słowacji i w Polsce teksty naukowe i eksperckie oraz źródła prasowe. W pracy wykorzystano jakościową analizę treści, a także analizę dokumentów. Artykuł stanowi kontynuację i rozwinięcie publikacji z 2022 r. *(Nie)potrzebny format współpracy regionalnej? Inicjatywa Trójmorza w dyskursie publicznym państw Grupy Wyszehradzkiej* współprzygotowanej przez autora poniższego tekstu¹.

¹ Ł. Lewkowicz, A. Szwed-Walczak, *(Nie)potrzebny format współpracy regionalnej? Inicjatywa Trójmorza w dyskursie publicznym państw Grupy Wyszehradzkiej*, „Prace IES”, 2022, nr 11.

Uwarunkowania funkcjonowania Słowacji w ramach 3SI

Z punktu widzenia położenia geograficznego terytorium Słowacji ma kluczowe znaczenie dla rozwoju połączeń infrastrukturalnych i energetycznych na osi północ – południe, co stanowi strategiczny cel funkcjonowania 3SI. Od ponad trzech dekad głównym wyzwaniem transportowo-komunikacyjnym kraju jest jednak zbudowanie autostrady łączącej dwa największe miasta Słowacji – Bratysławę i Koszyce zarówno w jej wersji północnej – bardziej zaawansowanej – prowadzącej przez Żylinę, jak i południowej – pozostającej zasadniczo na etapie planowania, a wiodącej przez Dunajską Strełę, Luczeniec i Rożnąwę. Autostrada wciąż jest daleka od ukończenia. Przez wiele lat praktycznie nie oddawano na Słowacji nowych dróg ekspresowych i autostrad. Brakuje także informacji, aby w najbliższych latach budowane miały być połączenia na osi północ – południe, ponieważ wciąż brakuje stosunkowo krótkiego odcinka drogi ekspresowej R4 z Preszowa do granicy polsko-słowackiej, stanowiącej słowacką część szlaku Via Carpatia. Wyzwaniem jest również brak działań dotyczących budowy autostrady D3 w regionie Kysuc w kierunku granicy z Polską. Problemy Słowacji z rozwojem infrastruktury częściowo można tłumaczyć górzystym charakterem kraju utrudniającym budowę dróg, a częściowo wynikają one ze zjawiska korupcji stanowiącego duże wyzwanie dla społeczeństwa słowackiego; na uwagę zasługuje także słaba absorpcja środków unijnych na infrastrukturę².

Biorąc pod uwagę uwarunkowania polityczne, podejście decydentów na Słowacji do Inicjatywy Trójmorza od początku jest bardzo ambiwalentne. Jednym z pierwotnych powodów niechęci strony słowackiej wydaje się brak doproszenia do ośrodka decyzyjnego 3SI, który ograniczył się do Polski i Chorwacji – Słowacy nie mieli więc takiego jak w Grupie Wyszehradzkiej (*Visegrad Group*, V4) wpływu na jego kształt. Na wstępnym etapie konstruowania formatu w latach 2015–2016 w Bratysławie odczuwano dysonans między formalnie deklarowaną rolą a rzeczywistymi działaniami 3SI. Krytycznie odnoszono się chociażby do wyboru prezydenckiego formatu współpracy przy jednoczesnym skupieniu się na problematyce infrastrukturalnej zarezerwowanej dla decyzji rządowych. Pojawiły się również obawy Bratysławy, że 3SI będzie osłabiała integrację europejską, co docelowo doprowadzi do pogorszenia relacji gospodarczych ze swoim głównym partnerem gospodarczym –

² P. Żurawski vel Grajewski, *Inicjatywa Trójmorza wobec Słowacji*, Trimarium, <https://trimarium.pl> (15.03.2025); Ł. Lewkowicz, *Niezaangażowany uczestnik? Słowacja wobec Inicjatywy Trójmorza*, Instytut Europy Środkowej, „Komentarze IEŚ”, nr 857 (105/2023), <https://ies.lublin.pl> (10.03.2025).

Niemcami. Kolejnym istotnym czynnikiem zaangażowania się Słowacji było aktywne włączenie się do gry o wpływ w regionie USA, czego widocznym przejawem była wizyta prezydenta Donalda Trumpa na szczycie w 2017 r. w Warszawie. Otworzyło to Słowakom możliwość dostępu do amerykańskich surowców energetycznych oraz możliwość nawiązania relacji biznesowych z firmami amerykańskimi. Do pełnej akceptacji przez Bratysławę brakowało pozytywnego sygnału płynącego od dwóch najważniejszych aktorów europejskich – Komisji Europejskiej i Niemiec, co nastąpiło w 2018 r. na szczycie w Bukareszcie. Dodatkowym argumentem, przemawiającym za aktywnym włączeniem się Słowacji w działalność 3SI, było powołanie w 2019 r. 3SIIF, który stworzył szansę na zdobycie dodatkowych środków na ważne projekty infrastrukturalne – ostatecznie jednak rządzący nie przystąpili do funduszu³.

Jedną z zasadniczych przyczyn powstania 3SI była neoimperialna polityka Federacji Rosyjskiej i próba uniezależnienia się od rosyjskich węglowodorów. Słowacja uchodzi jednak za jedno z najbardziej prorosyjskich państw w UE, co uwarunkowane jest m.in. wciąż popularnym wśród elit politycznych i dużej części społeczeństwa panslawizmem i rusofilstwem. Od 2023 r. Słowacja jest najbliższym po Węgrzech partnerem politycznym Rosji w UE. Premier zademonstrował dążenie do poprawy relacji z Moskwą, składając 22 grudnia 2024 r. wizytę w Moskwie. Zadeklarowanym celem pobytu było zapewnienie płynności dostaw gazu w obliczu ich wstrzymania po wygaśnięciu z początkiem br. rosyjsko-ukraińskiej umowy na tranzyt. Wizyta wpisala się w cykl spotkań dwustronnych, na który złożyły się także rozmowy ministrów spraw zagranicznych Słowacji i Rosji w marcu i wrześniu ub.r. Ponadto na początku 2025 r. do Moskwy udała się delegacja słowackiego parlamentu na czele z jego wiceprzewodniczącym i liderem koalicyjnej Słowackiej Partii Narodowej Andrejem Danką. Fico zapowiedział także swój udział w obchodach rocznicy zakończenia II wojny światowej w maju 2025 r. w Moskwie⁴.

Najważniejsze projekty 3SI z udziałem Słowacji

Aktualnie Słowacja partycypuje łącznie w 29 priorytetowych projektach infrastrukturalnych Inicjatywy Trójmorza. Dziesięć z nich to inwestycje transportowe (m.in. FAIRway Dunaj, Rail-2-Sea, Via Carpatia,

³ Zob. szerzej: P. Bajda, *Stanowisko Czech i Słowacji wobec Inicjatywy Trójmorza – od inauguracyjnego szczytu w Dubrowniku po spotkanie w Lublanie*, „Sprawy Międzynarodowe”, 2020, t. 73, nr 2.

⁴ Ł. Ogrodnik, „Na cztery strony świata” – pozaunijna polityka zagraniczna Słowacji, „Biuletyn PISM”, nr 9.

Korytarz sieci bazowej TEN-T Bałtyk–Adriatyk), sześć – cyfrowe (m.in. Platforma Cyfrowa dla Monitorowania Baz Hydrograficznych w regionie 3SI, Giełda transportowa w regionie 3SI), zaś dwanaście przedsięwzięć dotyczy energetyki (m.in. Dywersyfikacja źródeł dostaw gazu i integracja infrastruktury gazowej w regionie Trójmorza, Korytarz gazowy Eastring). Na liście figuruje także projekt z pogranicza cyfryzacji i energetyki (Rozwiązania interoperacyjności dla zdigitalizowanego i zrównoważonego sektora energetycznego w obszarze Inicjatywy Trójmorza). Bratysława zainicjowała siedem z wspomnianych dwudziestu dziewięciu strategicznych projektów, spośród nich dwa nie mają charakteru transgranicznego (PWenergy – Elektrownia geotermalna w Preszowie, Projekt pilotażowy PWenergy – Elektrownia Geotermalna Žiar nad Hronem). Warto zauważyć, że Słowacja uczestniczy także w dwóch zgłoszonych w tym roku przez Ukrainę projektach transgranicznych z zakresu energetyki (Przebudowa odcinka OHL 400 kV Mukaczewo – Kapuszaný od SS 400 kV Mukaczewo do granicy państwa w obwodzie zakarpackim, Środkowoeuropejski Korytarz Wodorowy)⁵.

Najważniejszym projektem energetycznym z udziałem Słowacji w ramach 3SI jest oddany do eksploatacji w październiku 2022 r. interkonektor gazowy na granicy polsko-słowackiej w Strachocinie. Instalacja ma przepustowość w skali roku rzędu 5,7 mld m³ w kierunku Polski oraz 4,7 mld m³ w kierunku Słowacji. Dzięki temu połączeniu gazowemu Polska uzyskuje dostęp do źródeł gazu zlokalizowanych w państwach Europy Południowej, Afryki Północnej oraz obszaru Kaukazu, natomiast Słowacja może korzystać z gazu z Baltic Pipe, terminalu LNG w Świnoujściu oraz terminalu LNG w Kłajpedzie. Interkonektor Polska – Słowacja (Strachocina – Wielkie Kapuszaný) ma długość 61,3 km po stronie polskiej i 106 km po stronie słowackiej. Wzdłuż gazociągu ułożono światłowód umożliwiający zdalne monitorowanie jego pracy i automatyzację sterowania⁶.

Istotne znaczenie dla powodzenia projektu Inicjatywy Trójmorza ma dokończenie słowackiego odcinka międzynarodowej trasy Via Carpatia. Jak na razie funkcjonuje odcinek z Preszowa do granicy węgierskiej, natomiast brakuje ok. 70 km łączących Preszów z granicą polską. Należy zauważyć, że sieć autostrad i dróg szybkiego ruchu na Słowacji jest stosunkowo słabo rozbudowana, a ich układ jest zgodny z równoleżniko-

⁵ P. Sztítás, *Rola Słowacji w Inicjatywie Trójmorza* [w:] *Three Seas Partnership. Raport Specjalny*, Warszawa 2024, s. 58–63. Szczegółową listę realizowanych obecnie projektów z udziałem strony słowackiej można znaleźć na oficjalnej stronie 3SI: *Projects of the Three Seas Initiative*, Inicjatywa Trójmorza, <https://projects.3seas.eu/> (15.03.2025).

⁶ P. Żurawski vel Grajewski, *op.cit.*

wym położeniem państwa, tzn. biegną one w większości na osi wschód – zachód, a nie północ – południe. Niestety, dla kolejnych rządów na Słowacji budowa brakującego odcinka Via Carpatia nie stała się priorytetowym celem. Pewną szansę może stanowić fakt podpisania 10 lutego 2023 r. przez polską Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) oraz słowacką Krajową Spółkę Autostradową (*Národná diaľničná spoločnosť*, NDS) porozumienia w sprawie współpracy przy budowie dwóch odcinków Via Carpatia – jednym po polskiej i jednym po słowackiej stronie⁷. Ponadto w grudniu 2024 r. z inicjatywy Kraju Preszowskiego podpisano w Brukseli deklarację wsparcia dla budowy trasy Via Carpatia pomiędzy Województwem Lubelskim, Województwem Podkarpackim oraz Samorządowym Krajem Preszowskim. Natomiast 12 marca 2025 r. na ostatnim Samorządowym Kongresie Trójomorza – Forum Gospodarczym w Lublinie podpisano *Deklarację o Partnerstwie i Współpracy Członków Sieci Regionów Trójomorza na rzecz wsparcia i przygotowania budowy międzynarodowego korytarza transportowego Via Carpatia*. Mimo podpisania wspomnianych umów nie należy oczekiwać przełomu rozumianego jako szybki postęp inwestycji na całym słowackim odcinku tego szlaku⁸.

Dyskurs polityczny o 3SI na Słowacji

Na Słowacji problematyka Inicjatywy Trójomorza pozostaje w polu zainteresowania niektórych ośrodków eksperckich oraz tych urzędników państwowych, którzy bezpośrednio zajmują się udziałem Słowacji w kolejnych szczytach 3SI. Ponieważ inicjatywa wciąż jest w dużym stopniu formatem prezydenckim, to głównym ośrodkiem koordynującym polityczną aktywność Słowacji w 3SI jest Kancelaria Prezydenta. W analizowanym okresie (w latach 2015–2024) funkcję głowy państwa pełnili na Słowacji: Andrej Kiska, Zuzana Čaputová i Peter Pellegrini. Z dotychczasowych dziewięciu szczytów 3SI prezydenci Słowacji byli obecni jedynie na czterech: w Warszawie (2017 r.), Bukareszcie (2018 r.), wirtualnie w Tallinie (2020 r.) oraz po raz drugi w rumuńskiej stolicy w 2023 r. Podczas pierwszego szczytu 3SI w 2016 r. w Dubrowniku Słowację reprezentował Peter Pellegrini, ówczesny wicepremier i minister ds. cyfryzacji i inwestycji. Rok później, na szczycie w Warszawie, na czele delegacji słowackiej stał już prezydent Andrej Kiska. Zwrócił

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Forum Gospodarcze – podsumowanie pierwszego dnia*, V Kongres Trójomorza, <https://congress.lubelskie.pl> (15.03.2025).

wtedy uwagę na kluczowe znaczenie dywersyfikacji dostaw i źródeł energii dla państw regionu. Wspomniął o wywołanym przez Rosję w 2009 r. kryzysie gazowym, który spowodował wstrzymanie dostaw gazu na Ukrainę i do państw Europy Środkowej. Wyraził sprzeciw wobec uruchomienia Nord Stream II. Zaapelował także do prezydenta USA, by ten potwierdził ważność artykułu 5 NATO. Podczas szczytu 3SI w Bukareszcie w 2018 r. A. Kiska ponownie skrytykował budowę Nord Stream II, wezwał do wypracowania wizji, która zakończy uzależnienie Słowacji od węglowodorów ze Wschodu. Jednocześnie po spotkaniu z niemieckim ministrem spraw zagranicznych, Haiko Massem, podkreślił strategiczne znaczenie relacji Bratysławy z Berlinem.

Szczyt inicjatywy w 2019 r. w Lublanie odbył się zaledwie kilka dni przed zaprzysiężeniem prezydent Zuzany Čaputovej. Wobec tego w spotkaniu uczestniczył zamiast niej wicepremier i minister finansów Ladislav Kamenický. Čaputová pełniła funkcję prezydenta w latach 2019–2024 i była jeszcze mniej zaangażowana we współpracę trójmorską niż jej poprzednik. Na oficjalnej stronie prezydent Čaputovej i mediach społecznościowych nie wspomniano w ogóle o jej wirtualnym udziale w szczycie w Tallinie w 2020 r. Pierwszy raz informacja o jej zaangażowaniu w 3SI pojawiła się dopiero w 2023 r., przy okazji drugiego szczytu w Bukareszcie. Prezydent Słowacji poinformowała na stronie prezydenckiej, że w obliczu wojny na Ukrainie wzrośnie znaczenie budowy połączeń na osi północ–południe. Čaputová wspomniała także, że chciała wykorzystać szczyt w stolicy Rumunii, by bardziej zaangażować słowacki biznes we współpracę regionalną. Ostatni szczyt w Wilnie w 2024 r. miał miejsce na krótko przed prezydencką inauguracją Petera Pellegriniego. Słowackiej delegacji przewodniczył więc wicepremier i minister środowiska Tomáš Taraba. Ponieważ Pellegrini brał udział z ramienia rządu w inaugurującym 3SI szczycie w Dubrowniku, można oczekiwać, że pojawi się także na tegorocznym szczycie w Warszawie, tym razem jako głowa państwa⁹.

W okresie prezydentury Zuzany Čaputovej zasadniczą rolę w polityce trójmorskiej odgrywał krajowy koordynator ds. 3SI – trójmorski „szerpa”, czyli doradczyni prezydenta ds. polityki zagranicznej Jana Kobzová. Należy podkreślić jej dość ambiwalentny stosunek do angażowania się w działalność 3SI. Zdaniem prezydenckiej doradczyni w kontekście trwającej na Ukrainie wojny najważniejszym formatem współpracy regionalnej z udziałem Słowacji powinna być Bukaresztańska Dziewiątka (*Bucharest Nine*, B9). Wspomniała również o istotnej roli w tym zakresie Trójkąta Sławkowskiego (*Slavkov Triangle*, 3S),

⁹ P. Szitás, *op.cit.*

choć wciąż brakuje konkretnych rezultatów działalności tej platformy regionalnej. Kobzov  sceptycznie odniosła się do przystąpienia Słowacji do 3SIIF, argumentując to brakiem przejrzystości funkcjonowania funduszu i jego dużym niedoinwestowaniem. Zauważalna była koncentracja uwagi doradczy ni na UE i najważniejszych państwach unijnych (Niemcy, Francja)¹⁰.

Strona r zadowa na Słowacji, która realnie odpowiada za projekty infrastrukturalne, jest od wielu lat zainteresowana rozwojem wspólpracy regionalnej w Europie  rodkowej, cho ia samo 3SI w oficjalnych dokumentach jest nieobecne albo zajmuje miejsce marginalne. W programie r du Roberta Ficy z 2016 r. bezpośrednio nie wspomniano o 3SI. Jako istotna z punktu widzenia polityki europejskiej i infrastrukturalnej została wymieniona tylko V4. W dokumencie zapisano „ponadstandardowe” stosunki z Czechami oraz rozwój partnerstwa w ramach V4 i wykorzystanie tego formatu do pragmatycznej koordynacji stanowisk państw w UE w celu promowania interesów Słowacji. Ambicj  r du stało się także wzmocnienie partnerstwa z Niemcami jako kluczowym państwem członkowskim UE oraz strategicznie ważnym partnerem politycznym i gospodarczym Bratysławy. Dzięki ówczesnej słowackiej prezydencji w V4 w planach było zintensyfikowanie wspólpracy państw członkowskich tego formatu w sektorze energetycznym. Priorytetem r du na płaszczyźnie energetycznej było efektywne wykorzystanie istniejących możliwości przesyłowych, utworzenie korytarza p noc – południe i przede wszystkim realizacja gazociągu Eastring. W dokumencie zapowiedziano kontynuacj  rozwoju infrastruktury transportowej, zw szcza dróg ekspresowych. Przewidziano również kontynuowanie budowy po czenia autostradowego z Polsk . Oprócz kontynuacji budowy autostrady D3 przez region Kysuc nacisk zosta  położony na przygotowanie budowy wschodniego po czenia z Preszowa do Polski drog  ekspresową R4. Najwyższym priorytetem na tym odcinku drogi stała się p nocna obwodnica Preszowa i w zależności od wielkości źródeł finansowania, na odcinkach o największej intensywności będzie ona kontynuowana w kierunku p ocnym. Na Orawie nacisk zostanie położony na budow  drogi ekspresowej R3¹¹.

W programach r d w centroprawicowych z lat 2020–2021, podobnie jak u lewicy, postawiono na „ponadstandardowe” relacje z Czechami

¹⁰ Informacje pozyskane podczas spotkania z doradczyni  prezydent ds. polityki zagranicznej Jan  Kobzov  podczas wizyty studyjnej na Słowacji w ramach projektu pt. *Centrum Badawcze Inicjatywy Trójmorza przy ISP PAN*, 21.04.2022 r.

¹¹ *Programové vyhlásenie vlády na roky 2016–2020*,  rad vlády Slovenskej republiky, <https://www.vlada.gov.sk> (10.03.2025).

oraz „sprawdzoną współpracę” z Polską, Węgrami i Austrią. Za najważniejszy format współpracy regionalnej uznano ponownie V4. We wspomnianych dokumentach zabrakło bezpośredniego odwołania do innych formatów współpracy regionalnej, w których Słowacja uczestniczy. Znalazł się tam jedynie enigmatyczny zapis o „partnerstwie z innymi państwami i ugrupowaniami regionalnymi”, co można pośrednio odczytywać jako wsparcie m.in. dla 3SI¹².

Podobne cele polityki zagranicznej Słowacji w regionie zapisano w programie czwartego rządu Roberta Ficy w 2023 r. Nowy rząd uznał za niezbędne przywrócenie efektywnej współpracy w ramach V4, co ma przyczynić się do lepszego promowania wspólnych interesów oraz rozwiązywania sytuacji kryzysowych pomiędzy Słowacją a Czechami, Polską i Węgrami. Zdaniem rządzących, różnice w podejściu do wojny na Ukrainie pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi nie powinny być przeszkodą w działalności V4. Różnice w podejściu do wojny rosyjsko-ukraińskiej Węgier i Słowacji spowodowały jednak *de facto* zamrożenie relacji wyszehradzkich. W deklaracji programowej pominięto zupełnie pozostałe formaty współpracy regionalnej, w które zaangażowana jest Słowacja (m.in. B9, 3SI czy 3S). Należy zwrócić uwagę, że szczególne znaczenie dla nowego rządu ma rozwój współpracy z Węgrami, z którymi do pewnego stopnia łączy Słowację podobne podejście do wojny na Ukrainie, reform instytucjonalnych UE oraz unijnej polityki migracyjnej¹³.

Pewne informacje dotyczące Inicjatywy Trójmorza ukazały się na oficjalnych stronach rządowych. Formacja 3SI była wspomniana dwukrotnie na witrynie Ministerstwa Inwestycji, Regionalnego Rozwoju i Informatyzacji (mirri.gov.sk), zawsze przy okazji udziału przedstawiciela tego resortu w szczytach 3SI, gdy przewodził słowackiej delegacji. Za pierwszym razem było to związane z udziałem ówczesnego wicepremiera Petera Pellegriniego na szczycie Warszawie w 2017 r., podczas którego stwierdził, że Słowacja w ramach 3SI odgrywa kluczową rolę, gdyż jakiegokolwiek połączenia na osi północ – południe nie mogą ominąć

¹² *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021–2024*, Úrad vlády Slovenskej republiky, <https://www.vlada.gov.sk> (10.03.2025); Ł. Lewkowicz, *Nowa polityka zagraniczna Słowacji: wzmocnienie orientacji transatlantyckiej i aktywna współpraca regionalna*, Instytut Europy Środkowej, „Komentarze IeŚ”, nr 184 (87/2020), <https://ies.lublin.pl> (10.03.2025).

¹³ *Programové vyhlásenie vlády SR na obdobie rokov 2023–2027 „Lepšie, pokojnejšie a bezpečné život“*, Úrad vlády Slovenskej republiky, <https://www.vlada.gov.sk> (10.03.2025); Ł. Lewkowicz, *„Słowacja na pierwszym miejscu”: polityka zagraniczna czwartego rządu Roberta Fico*, Instytut Europy Środkowej, „Komentarze IeŚ”, nr 1028 (4/2024), <https://ies.lublin.pl> (10.03.2025).

tego państwa lub Czech. Druga wzmianka jest związana z udziałem wicepremier i minister inwestycji Veroniki Remišovej na szczycie w Sofii w 2021 r., która pozytywnie oceniała wzmocnienie partnerstwa transatlantyckiego w ramach 3SI. Pewne informacje o zaangażowaniu w 3SI ukazały się także na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Europejskich. W sprawozdaniu rocznym resortu za 2019 r. w rozdziale poświęconym najbliższemu sąsiedztwu podkreślono, że Słowacja musi na bieżąco oceniać swoje zaangażowanie w V4 i 3S, ale też reagować na nowe regionalne projekty, takie jak: 3SI, 17+1 i B9. W 2020 r. zamieszczono krótką notkę o udziale wiceminister spraw zagranicznych Ingrid Brockovej (jako ministerialnego koordynatora 3SI) w wideokonferencji pełnomocników resortów spraw zagranicznych państw 3SI przed szczytem w Tallinie. W 2021 r. resort dyplomacji rozpiął konkurs na przygotowanie niezależnych opracowań eksperckich, gdzie jeden z tematów dotyczył miejsca 3SI w kontekście polityki zagranicznej Słowacji. Ostatecznie nikt nie przygotował takiej analizy, a informacje o konkursie są obecnie niedostępne, także na archiwalnych stronach ministerstwa. Na uwagę zasługuje też informacja, która ukazała się w 2020 r. na stronie Ministerstwa Finansów. W opublikowanym wtedy załączniku do budżetu państwa na lata 2021–2023 w części poświęconej udziałowi Słowacji w organizacjach międzynarodowych zapisano na 2022 r. kwotę 20 mln EUR jako wkład minimalny do 3SIIF. Jak dotąd Słowacja nie przystąpiła jednak formalnie do funduszu, ponadto na stronie Ministerstwa Finansów nie pojawiły się żadne nowe wpisy odnoszące się do współpracy trójmorskiej¹⁴.

Interesującym źródłem wiedzy o podejściu Bratysławy do 3SI jest wywiad z ambasadorem Słowacji w Polsce, Dušanem Krištofikiem. Zdaniem dyplomaty, Słowacja przystąpiła do 3SI, aby wzmocnić współpracę regionalną i rozwinąć projekty makroregionalne na osi północ – południe w sektorach infrastruktury, energetyki i cyfryzacji. Ambasador dostrzega szereg wyzwań, które mogą negatywnie wpłynąć na rozwój 3SI, m.in. zróżnicowane postrzeganie samej inicjatywy i jej celów przez państwa uczestniczące, niejasne stanowisko UE wobec 3SI, możliwość osłabienia spójności UE, niejasne finansowanie 3SI, brak przełożenia realizowanych projektów na praktykę, możliwe źródło napięć związane z wojną rosyjsko-ukraińską, brak zaangażowania Niemiec. Jednocześnie wskazuje czynniki, które mogą pozytywnie wpłynąć na inicjatywę, m.in.

¹⁴ P. Bajda, *Stanowisko Republiki Słowackiej wobec Inicjatywy Trójmorza w latach 2016–2024. Brak wizji i pomysłu*, Centrum Badawcze Inicjatywy Trójmorza przy ISP PAN, <https://trojmorze.isppan.waw.pl> (15.03.2025).

bezpieczeństwo energetyczne, tworzenie połączeń północ – południe, bardziej dynamiczne relacje między państwami uczestniczącymi w 3SI. Słowacja postrzega 3SI jako formę pragmatycznej współpracy i chce skupić się na potencjale gospodarczym państw inicjatywy w ramach wspólnego rynku UE. Ambasador informuje, że Słowacja z zadowoleniem przyjmie wszelkie inicjatywy w dziedzinie energii zgodne z zasadami i priorytetami unii energetycznej oraz polityką klimatyczną UE. Podkreśla istotność dla całej 3SI szlaku Via Carpatia, natomiast według niego strategiczne znaczenie dla Słowacji ma mieć m.in. budowa gazuociągu Eastring. Ambasador wskazuje na zainteresowanie Słowacji 3SIIF, ale podkreśla, że warunkiem zainwestowania w fundusz jest zaangażowanie się międzynarodowych instytucji finansowych¹⁵.

Dyskurs ekspercki o 3SI na Słowacji

Na Słowacji problematyka 3SI jest nieobecna w dyskursie publicznym. Pozostaje w polu zainteresowania niektórych ośrodków eksperckich. Najszersza analiza dotycząca podejścia Słowacji do 3SI została przygotowana w 2021 r. przez Tomáša Strážaya, dyrektora Słowackiego Stowarzyszenia Polityki Zagranicznej (*Slovak Foreign Policy Association*, SFPA), w pracy eksperckiej *think-tanku* Stowarzyszenie Spraw Międzynarodowych (*Asociace pro mezinárodní otázky*, AMO) *The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative*. W tekście zostały poddane analizie szanse i wyzwania stojące przed Słowacją w kontekście 3SI. Autor zwrócił uwagę, że z punktu widzenia położenia geograficznego terytorium Słowacji ma kluczowe znaczenie dla rozwoju połączeń infrastrukturalnych na osi północ – południe. Wspomnił w tym kontekście o realizowanych wtedy projektach interkonektorów gazowych z Polską i Węgrami oraz szlaku komunikacyjnym Via Carpatia. Autor analizy zalicza Słowację do najbardziej niezdecydowanych państw uczestniczących w 3SI. Według niego, do zmiany stanowiska władz słowackich przyczynić się może zmiana postawy dwóch pozostałych niezaangażowanych członków 3SI – Czech i Austrii. Słowacja liczy również na większy udział w formacie USA i Niemiec. Istotnym problemem wskazywanym przez eksperta jest brak włączenia

¹⁵ Wywiad z ambasadorem Słowacji w Polsce, JE Dušanem Krištofikiem, przeprowadzony w Ambasadzie Republiki Słowackiej w Warszawie 6 czerwca 2019 r. przez prof. Agnieszkę Orzelską-Stączek i dr Marzenę Czernicką [w:] A. Orzelska-Stączek, P. Ukielski, *Inicjatywa Trójomorza z perspektywy jej uczestników*, Warszawa 2020, s. 167–171.

do 3SIIF międzynarodowych instytucji finansowych, takich jak Europejski Bank Inwestycyjny czy Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju¹⁶.

W 2024 r. ten sam autor opublikował uaktualnioną analizę *Agenda Setter or Agenda Follower? Slovakia's Perception of the 3SI and Other Regional Formats*, w której porównane zostało zaangażowanie Słowacji w 3SI, V4 i 3S. W części poświęconej 3SI powtórzono argumentację z analizy opublikowanej w 2021 r. Analityk podkreślił jednak wpływ wyborów parlamentarnych w poszczególnych krajach regionu na współpracę regionalną, w tym na zaangażowanie się Słowacji w 3SI. Zwrócił uwagę, że dość istotne znaczenie dla funkcjonowania formatów regionalnych w Europie Środkowej miała zmiana rządu w Polsce w 2023 r., ale także dojście do władzy w tym samym roku Roberta Ficy. Zdaniem analityka, różnice w podejściu do wojny rosyjsko-ukraińskiej praktycznie zamroziły relacje w ramach V4. Obecnie jest ona realizowana na niższych szczeblach administracji państwowej oraz sektorowo. Podobnie różnicę w podejściu do agendy europejskiej zamroziły relacje Bratysławy z Czechami i Austrią w ramach 3S. Według Strážaya stanowi to jednak szansę na szersze zaangażowanie się nowego rządu słowackiego właśnie w 3SI. Poza osłabieniem pozostałych formatów regionalnym czynnikiem, który może skusić stronę słowacką do większej aktywności, jest koncentracja 3SI na wzroście gospodarczym, kwestiach infrastrukturalnych i energetycznych, co jest obecnie jednym z celów strategicznych rządu słowackiego. Analityk uważa, że utworzenie nowego rządu w Polsce może zmienić dotychczas często negatywne postrzeganie 3SI w niektórych krajach regionu. W analizie omówiony został również aktualny stan debaty publicznej na Słowacji o 3SI¹⁷.

Format 3SI promuje do pewnego stopnia także działający w Bratysławie *think-tank* Globsec, który m.in. uczestniczył w 2018 r. w Forum Biznesu Inicjatywy Trójomorza w Bukareszcie. W 2020 r. na stronie organizacji opublikowano krótką analizę o przyjętej przez amerykański Kongres ponad podziałami politycznymi rezolucji wspierającej 3SI i wyrażającej zgodę na przekazanie 300 mln USD do 3SIIF do końca roku. W dokumencie zwrócono uwagę na potencjał rozwoju współpracy w zakresie cyfryzacji między USA a 3SI. Na uwagę zasługuje także tekst

¹⁶ T. Strážay, *Slovakia: a Hesitant Member, Committed to European Integration* [w:] V. Dostál, T. Strážay, Z. Végh, *The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative*, AMO Policy Paper, June 2021, nr 7, <https://www.amo.cz> (15.03.2025).

¹⁷ *Idem*, *Agenda Setter or Agenda Follower? Slovakia's Perception of the 3SI and Other Regional Formats* [w:] *The Three Seas Initiative: An Original Concept of Regional Cooperation in Different Approaches*, red. A. Orzelska-Stączek, Warsaw 2024.

opublikowany na stronie Globsecu z 2023 r., w którym Dmytro Tuzhanskyi podkreślił, jak ważną rolę mogą odegrać 3SI oraz V4 we wspieraniu integracji europejskiej Ukrainy. Wskazał też, że przyznanie Kijowowi statusu partnera 3SI otwiera nowe możliwości wzmocnienia relacji z państwami Europy Środkowej¹⁸.

W ostatnich latach słowaccy eksperci prezentowali swoje stanowisko dotyczące 3SI również w analizach polskiego *think-tanku* Warsaw Institute. Matej Kandrik w publikacji z 2022 r. *The Three Seas Initiative from the Slovak Perspective: A Story of Missed Opportunities* zwraca uwagę na kwestie bezpieczeństwa we współpracy trójmorskiej. Jego zdaniem 3SI jest dobrym przykładem „rozsądnej idei, której pozytywne rezultaty zostały zneutralizowane ze względu na ograniczoną i opóźnioną realizację”. Uważa, że rozbudowa infrastruktury energetycznej, transportowej i cyfrowej realizowana przez inicjatywę przyczynia się do zwiększenia odporności regionu w obliczu rosyjskiego ataku militarnego na Ukrainę. Zdaniem autora, Słowacja jest kluczowym i jednocześnie jednym z najbardziej niezdecydowanych państw członkowskich 3SI. Brak zaangażowania Bratysławy ma być spowodowany m.in. silną awersją słowackich elit politycznych do ryzyka w myśleniu strategicznym, negatywnym podejściem do 3SI głównego partnera handlowego Słowacji, jakim są Niemcy, obawami o antyunijny charakter 3SI. Dla analityka przełomowym wydarzeniem dla 3SI w ostatnim okresie jest wojna rosyjsko-ukraińska – jego zdaniem konflikt ten uwydatnił potrzebę solidniejszej i bardziej odpornej infrastruktury, zwłaszcza w sektorach energii i transportu. Jego zdaniem ponadto istotna jest również debata na temat roli 3SI w procesie odbudowy i integracji europejskiej Ukrainy. Ma to być m.in. szansa dla rozwoju wschodnich regionów Słowacji¹⁹. W 2024 r. Warsaw Institute opublikował raport *Three Seas Partnership. Raport Specjalny*, gdzie znalazła się cytowana wcześniej analiza Pétera Szitása o podejściu Słowacji do 3SI. Autor podkreśla kluczową rolę Bratysławy w 3SI ze względu na strategiczne położenie kraju w samym centrum

¹⁸ T. Żornaczuk [i in.], *Promocja Inicjatywy Trójmorza w krajach członkowskich i wśród państw-obserwatorów*, PISM Strategic File, nr 12 (104), <https://www.pism.pl> (20.03.2025); *Three Seas Initiative Gains Bipartisan Support in the U.S. Congress*, Globsec, <https://www.globsec.org>, 20.11.2020 (20.03.2025); D. Tuzhanskyi, *Rethinking the Concept of Central Europe with Ukraine as its member: What Kind of “Soft” Connectivity is Needed in a New Geopolitical Reality?*, Globsec Policy Brief, <https://www.globsec.org> (20.03.2025).

¹⁹ M. Kandrik, *The Three Seas Initiative from the Slovak Perspective: A Story of Missed Opportunities*, The Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org>, 26.09.2022 (21.03.2025).

Europy. Według niego dzięki wsparciu ze strony 3SI Słowacja ma możliwość rozwoju lokalnej infrastruktury. Zauważa, że początkowo słowackie władze wykazywały bierność wobec tej platformy współpracy, natomiast obecny rząd Ficy przejawia większe zainteresowanie pogłębieniem współpracy regionalnej, wykorzystując format trójmorski. Na dowód autor prezentuje analizę 29 projektów, w których obecnie partycypuje Słowacja. Liczy również na zaangażowanie w format nowego prezydenta Pellegriniego²⁰.

Dyskurs medialny o 3SI na Słowacji

Nie mniej marginalny charakter ma dyskurs o Inicjatywie Trójmorza w mediach słowackich. Artykuły dotyczące 3SI pojawiają się przede wszystkim przy okazji kolejnych szczytów tego formatu i mają z reguły charakter sprawozdawczy, a w mniejszym zakresie analityczny. Przegląd tekstów prasowych wskazuje także, że publikowane są one zwłaszcza w mediach o profilu ekonomicznym, co zgodne jest z charakterem formatu trójmorskiego. Na uwagę zasługuje szereg tekstów, które ukazały się w ostatnich latach na łamach tygodnika ekonomicznego „Trend”. W artykule *Iniciatíva Trojmorja: zabudnutý projekt regionálnej integrácie* z 2019 r. autor zauważa, że 3SI zyskała duży kapitał polityczny jako format współpracy regionalnej, ale słowackie społeczeństwo niewiele wie o istnieniu tego ugrupowania. Zwraca uwagę na rozwój tego formatu poprzez utworzenie Forum Biznesu, Funduszu Inwestycyjnego 3SI oraz rosnące zainteresowanie 3SI ze strony USA i Niemiec. W artykule *Prezidentské voľby v USA môžu zmeniť vzťahy s V4 a USA* opublikowanym w 2020 r. zauważa się, że administracja amerykańska stale angażuje się w różne wydarzenia związane z 3SI, a Inicjatywa Trójmorza staje się ważniejszym partnerem dla USA niż Grupa Wyszehradzka. Przy okazji szczytu 3SI w Sofii w 2021 r. ten sam tygodnik zamieścił krótką relację z Forum Biznesu, w którym uczestniczył m.in. przewodniczący Związku Przedsiębiorców Budowlanych Słowacji Pavol Kováčik. Jego zdaniem wybudowanie krajowego odcinka szlaku Via Carpatia czy brakującego odcinka autostrady D3 z Żyliny do polskiej granicy nie będzie możliwe bez zaangażowania kapitału prywatnego. Przy okazji drugiego szczytu w Bukareszcie w 2023 r. w tekście *Samit Trojmorja môže dať Slovensku nové investičné príležitosti* zacytowana została wypowiedź obecnej na tym spotkaniu prezydent Zuzany Čaputovej, która podkreślała wagę słowackiej obecności i zaangażowania w rozwój współpracy regionalnej.

²⁰ P. Sztítás, *op. cit.*

Stwierdziła także, że jeśli Słowacja będzie lekceważyła 3SI, to realizowane projekty infrastrukturalne mogą ominąć jej terytorium²¹.

O 3SI pisał wielokrotnie także dość popularny na Słowacji tygodnik „Týždeň”. W 2017 r. na łamach tej gazety krytycznie o formacie wypowiedział się brytyjski dziennikarz Edward Lukas. Trzy lata później tygodnik opublikował sponsorowany wywiad z ówczesnym wiceministrem spraw zagranicznych Pawłem Jabłońskim w całości poświęcony 3SI. W grudniu 2021 r. redakcja zorganizowała polsko-słowacką debatę o 3SI z udziałem dziennikarza i prezesa Stowarzyszenia Trójmorze Grzegorza Górnego oraz wicedyrektora departamentu współpracy ekonomicznej MSZ Pawła Kotowskiego, stronę słowacką reprezentował natomiast dyrektor SFPA Tomáš Strážay oraz Martin Polónyi z Ministerstwa Finansów. Po szczycie 3SI w Wilnie w kwietniu 2024 r. na stronie internetowej tygodnika ukazały się dwie depesze słowackiej agencji prasowej TASR, które dotyczyły wypowiedzi prezydenta Andrzeja Dudy o konieczności zwiększenia produkcji amunicji w państwach NATO, oraz zapowiedź czeskiego prezydenta Petra Pavla o gotowości podpisania bilateralnej umowy obronnej z Ukrainą²².

Na uwagę zasługuje jeszcze tekst *Iniciatíva Trojmorja môže byť úspešná, no potrebuje lepšiu stratégiu* z 2022 r. autorstwa polskiego publicysty Wojciecha Przybylskiego opublikowany w liberalnym dzienniku „Denník N”. Autor zwrócił uwagę na problemy stojące przed formatem po szczycie w Rydze, m.in. niedostateczne środki finansowe na realizację projektów 3SI, słabe zarządzanie formatem i brak wystarczających informacji o 3SI w społeczeństwie oraz deficyty demokracji w regionie. Dużym wyzwaniem jest według analityka traktowanie inicjatywy przez stronę polską jako formatu geopolitycznego wpisującego się w „politykę jagiellońską”. Jednocześnie jego zdaniem rośnie zainteresowanie 3SI ze strony administracji amerykańskiej, szczególnie ze wzglę-

²¹ Zob. P. Bajda, *Stanowisko Republiki Słowackiej...; Iniciatíva Trojmorja: zabudnutý projekt regionálnej integrácie*, Trend, <https://www.trend.sk>, 9.09.2019 (25.03.2025); *Prezidentské voľby v USA môžu zmeniť vzťahy s V4 a USA*, Trend, <https://www.trend.sk>, 28.10.2020 (25.03.2025); *Zapojenie súkromného kapitálu do výstavby infraštruktúry je nevyhnutnosťou, tvrdí Kováčik*, Trend, <https://www.trend.sk>, 9.06.2021 (25.03.2025); *Samit Trojmorja môže dať Slovensku nové investičné príležitosti*, Trend, <https://www.trend.sk>, 6.09.2023 (25.03.2025).

²² Zob. P. Bajda, *Stanowisko Republiki Słowackiej...; S Edwardom Lucasom o Trum-povi a Putinovi: Dostávame sa do éry po NATO*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 29.01.2017 (25.03.2025); *Trojmorje: prosperita a bezpečnosť*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 6.12.2020 (25.03.2025); *Duda vyzval štáty NATO na zvýšenie produkcie munície*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 12.04.2024 (25.03.2025); *Pavol: Česko pripravuje bilaterálnu bezpečnostnú dohodu s Ukrajinou*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 11.04.2024 (25.03.2025).

du na trwający konflikt rosyjsko-ukraiński. Podobnie rośnie znaczenie Ukrainy dla 3SI, czego przejawem było nadanie jej statusu partnera inicjatywy. Przybylski uważa, że formatowi brakuje strategii działania. Chce również większego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w 3SI²³.

Zakończenie

Dokonana w artykule analiza wskazuje, że Słowację można zaliczyć do najbardziej niezdecydowanych państw uczestniczących w Inicjatywie Trójomorza (obok Austrii, Czech i Węgier). Bratysława dostrzega pewien potencjał w 3SI i próbuje rozwój regionalnej infrastruktury transportowej i energetycznej, jednocześnie dość sceptycznie podchodzi do politycznego wymiaru tego formatu, wskazując czasami na dominację Polski lub antyunijny i antyniemiecki charakter 3SI. Bratysławie zależy, żeby 3SI zachowała przede wszystkim ekonomiczny charakter funkcjonowania – problemem jest jednak wskazanie źródeł finansowania dużych projektów infrastrukturalnych. Słowacja chce raczej zachowania elastycznego, nieformalnego charakteru 3SI i sprzeciwia się tworzeniu jakichkolwiek sformalizowanych struktur w rodzaju sekretariatu. Słowacy decydenci i eksperci podkreślają, że najważniejszym formatem regionalnym z udziałem Słowacji, mimo przejściowych problemów, pozostaje V4. Bratysława chce, żeby 3SI była ewentualnie uzupełnieniem dla tej platformy współpracy.

Ambiwalentny stosunek Słowacji do 3SI wynika z kilku zasadniczych czynników. Bratysława wciąż nie przystąpiła do 3SIIF, uważając tę instytucję za mało przejrzystą. Dość niejasny jest także sposób finansowania projektów priorytetowych. Słowacja zgłosiła w Bukareszcie w 2018 r. szereg dużych projektów infrastrukturalnych, m.in. gazociąg Eastring, nie wskazując jednak, skąd weźmie środki na ich realizację. Obecnie tak duże inwestycje wykraczają poza realne możliwości 3SIIF. Zdaniem ekspertów słowackich, strona słowacka powinna skoncentrować się raczej na agendzie cyfrowej i mniejszych projektach energetycznych oraz pod tym kątem zmienić listę zgłaszanych projektów priorytetowych. Słowacja podchodzi pragmatycznie do 3SI i w tym momencie nie widzi wartości dodanej związanej z zaangażowaniem się w 3SIIF. Dla Bratysławy istotne jest obecnie głównie dobre wykorzystanie środków z budżetu UE. Może się to jednak zmienić w sytuacji, gdy Słowacja

²³ W. Przybylski, *Iniciatíva Trojmorja môže byť úspešná, no potrebuje lepšiu stratégiu*, Denník N, <https://dennikn.sk>, 23.06.2022 (26.03.2025).

stanie się unijnym płatnikiem netto. Istotne znaczenie może mieć większe zaangażowanie się w 3SIIF inwestorów prywatnych. Słowacy liczą również na włączenie się do 3SIIF międzynarodowych instytucji finansowych, takich jak Europejski Bank Inwestycyjny czy Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Ze względu na uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe stosunek Słowacji do 3SI może ulec w najbliższej przyszłości poprawie, ponieważ zauważalne jest rosnące zainteresowanie tym projektem ze strony nowej administracji USA. Strona słowacka z zadowoleniem przyjąłaby także większe zaangażowanie się w format głównego partnera handlowego Słowacji – Niemiec, a także równie sceptycznych wobec 3SI sąsiadów – Czech i Austrii. Ponadto Bratysława zapewne będzie dążyła do wzmocnienia relacji z pozostałymi państwami uczestniczącymi w 3SI ze względu na trwającą obecnie wojnę rosyjsko-ukraińską. Wspólnym mianownikiem przyszłej współpracy regionalnej mogłaby być odbudowa infrastruktury na Ukrainie, chociaż prowadzona przez rząd Roberta Ficy polityka wschodnia może jednak to uniemożliwić. Szansę na większe zaangażowanie się Słowacji w 3SI stanowi prezydentura Petera Pellegriniego. Jest to bowiem jeden z nielicznych polityków słowackich, który uczestniczył już jako przedstawiciel rządu w szczycie 3SI. Ponadto jest to bardzo doświadczony polityk, który pełnił trzy najważniejsze funkcje w państwie (premiera, marszałka parlamentu i obecnie głowy państwa) i może być zainteresowany większą aktywnością międzynarodową. Testem dla P. Pellegriniego będzie nadchodzący szczyt w Warszawie w kwietniu 2025 r. oraz kolejne inicjatywy głowy państwa w zakresie współpracy regionalnej.

Bibliografia

- Bajda P., *Stanowisko Czech i Słowacji wobec Inicjatywy Trójmorza – od inauguracyjnego szczytu w Dubrowniku po spotkanie w Lublanie*, „Sprawy Międzynarodowe”, 2020, t. 73, nr 2, doi: 10.35757/sm.2020.73.2.03.
- Bajda P., *Stanowisko Republiki Słowackiej wobec Inicjatywy Trójmorza w latach 2016–2024. Brak wizji i pomysłu*, Centrum Badawcze Inicjatywy Trójmorza przy ISP PAN, <https://trojmorze.isppan.waw.pl> (15.03.2025).
- Duda wyzwał státy NATO na zvýšenie produkcie municie, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 12.04.2024 (25.03.2025).
- Kandrik M., *The Three Seas Initiative from the Slovak Perspective: A Story of Missed Opportunities*, The Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org>, 26.09.2022 (21.03.2025).
- Lewkowicz Ł., *Niezaangażowany uczestnik? Słowacja wobec Inicjatywy Trójmorza*, Instytut Europy Środkowej, „Komentarze IEŚ”, nr 857 (105/2023), <https://ies.lublin.pl> (10.03.2025).

- Lewkowicz Ł., *Nowa polityka zagraniczna Słowacji: wzmocnienie orientacji transatlantyckiej i aktywna współpraca regionalna*, Instytut Europy Środkowej, „Komentarze IEŚ”, nr 184 (87/2020), <https://ies.lublin.pl> (10.03.2025).
- Lewkowicz Ł., „*Słowacja na pierwszym miejscu*”: polityka zagraniczna czwartego rządu Roberta Fico, Instytut Europy Środkowej, „Komentarze IEŚ”, nr 1028 (4/2024), <https://ies.lublin.pl> (10.03.2025).
- Lewkowicz Ł., Szwed-Walczak A., *(Nie)potrzebny format współpracy regionalnej? Inicjatywa Trójmorza w dyskursie publicznym państw Grupy Wyszehradzkiej*, „Prace IEŚ” 2022, nr 11.
- Ogrodnik Ł., „*Na cztery strony świata*” – pozaunijna polityka zagraniczna Słowacji, „Biuletyn PISM”, nr 9.
- Pavol: *Česko pripravuje bilaterálnu bezpečnostnú dohodu s Ukrajinou*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 11.04.2024 (25.03.2025).
- Prezidentské voľby v USA môžu zmeniť vzťahy s V4 a USA*, Trend, <https://www.trend.sk>, 28.10.2020 (25.03.2025).
- Programové vyhlásenie vlády na roky 2016–2020*, Úrad vlády Slovenskej republiky, <https://www.vlada.gov.sk> (10.03.2025).
- Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021–2024*, Úrad vlády Slovenskej republiky, <https://www.vlada.gov.sk> (10.03.2025).
- Programové vyhlásenie vlády SR na obdobie rokov 2023–2027 „Lepšie, pokojnejšie a bezpečne žiť“*, Úrad vlády Slovenskej republiky, <https://www.vlada.gov.sk> (10.03.2025).
- Projects of the Three Seas Initiative*, Inicjatywa Trójmorza, <https://projects.3seas.eu/> (15.03.2025).
- Przybylski W., *Inicjatywa Trojmorza może być úspěšná, no potrebuje lepšiu stratégiu*, Denník N, <https://dennikn.sk>, 23.06.2022 (26.03.2025).
- S Edwardom Lucasom o Trumpovi a Putinovi: Dostávame sa do éry po NATO*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 29.01.2017 (25.03.2025).
- Samit Trojmorja môže dať Slovensku nové investičné príležitosti*, Trend, <https://www.trend.sk>, 6.09.2023 (25.03.2025).
- Strážay T., *Agenda Setter or Agenda Follower? Slovakia's Perception of the 3SI and Other Regional Formats* [w:] *The Three Seas Initiative: An Original Concept of Regional Cooperation in Different Approaches*, red. A. Orzelska-Stączek, Warsaw 2024.
- Strážay T., *Slovakia: a Hesitant Member, Committed to European Integration* [w:] V. Dostál, T. Strážay, Z. Végh, *The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative*, AMO Policy Paper, June 2021, nr 7, <https://www.amo.cz> (15.03.2025).
- Three Seas Initiative Gains Bipartisan Support in the U.S. Congress*, Globsec, <https://www.globsec.org>, 20.11.2020 (20.03.2025).
- Trojmorie: prosperita a bezpečnosť*, Týždeň, <https://www.tyzden.sk>, 6.12.2020 (25.03.2025).
- Tuzhanskyi D., *Rethinking the Concept of Central Europe with Ukraine as its member: What Kind of “Soft” Connectivity is Needed in a New Geopolitical Reality?*, Globsec Policy Brief, <https://www.globsec.org> (20.03.2025).
- Wywiad z ambasadorem Słowacji w Polsce, JE Dušanem Krištofikiem, przeprowadzony w Ambasadzie Republiki Słowackiej w Warszawie 6 czerwca 2019 r. przez prof. Agnieszkę Orzelską-Stączek i dr Marzenę Czernicką* [w:] A. Orzelska-Stączek, P. Ukielski, *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*, Warszawa 2020.

Zapojenie súkromného kapitálu do výstavby infraštruktúry je nevyhnutnosťou, tvrdí Kováčik, Trend, <https://www.trend.sk>, 9.06.2021 (25.03.2025).

Żornaczuk T. [i in.], *Promocja Inicjatywy Trójmorza w krajach członkowskich i wśród państw-obserwatorów*, PISM Strategic File, nr 12 (104), <https://www.pism.pl> (20.03.2025).

Żurawski vel Grajewski P., *Inicjatywa Trójmorza wobec Słowacji*, Trimarium, <https://trimarium.pl> (15.03.2025).

An Uninvolved Observer? Slovakia and the Three Seas Initiative (2015–2024)

Abstract

The Three Seas Initiative (3SI) is a relatively new format of regional cooperation in Central Europe focused on economic cooperation. From the beginning, Slovakia has been a member of the initiative, but it is one of the least involved participating countries in the Three Seas cooperation. This is due to many international and domestic factors. Bratislava, above all, does not see any added value in the 3SI and focuses primarily on EU funds in its regional development. The format is also perceived as aimed at EU unity and a counterweight to German dominance. The new US administration of Donald Trump and its approach to the 3SI provides an opportunity to change the position of the Slovak authorities. The current president of Slovakia, Peter Pellegrini, may pursue a similarly new policy towards the format. The article presents the conditions for Slovakia's functioning in the 3SI in the years 2015–2024, state and expert entities involved in the Three Seas cooperation, public discourse on the 3SI and the most important projects involving the Slovak side. An attempt was also made to answer the question about the reasons for Slovakia's distancing itself from this format of regional cooperation and the possibilities of overcoming this reluctance.

Keywords: Slovakia, Three Seas Initiative, 3SI, Via Carpatia